

Ni ovu riječ, na žalost, nisam mogao provjeriti na terenu, ali mi se čini da je dobra.

5. Vrlo mali broj imenica na -ivo znači *mjesto vršenja radnje* označene glagolskom osnovom. Vuk je zabilježio jednu. To je:

jagnjivo, n. (st.) das Lammen, agnorum partus:

»Da grdne crkve! a bijesnih svetaca! Čudna mjesta za jagnjivo! ustavite konje, da se pusta Boga namolimo« (pripovijedaju, da je rekao nekakav Hercegovac kad je udario preko nekog velikog manastira). cf. *jagnjilo*«. (o. c., str. 244 a).

Jedan moj, već spomenuti ispitanik iz Taraša kod Zrenjanina tvrdi da se kod njega u selu govori: *telivo*, *prasivo*, i navodi primjer: Kravu, koja treba da se oteli, seljaci gone na *telivo*. Može mu se vjerovati s obzirom na Vukov primjer.

To su, eto, značenja imenica na -ivo. Nije isključeno da u govoru različitih krajeva postoji još neka nijansa u značenju ili drukčije značenje. Ja nisam ni imao cilj da popišem i objasnim sve slučajeve, jer je to stvar dijalektologa i leksikologa. Htio sam samo da ukažem na šačicu riječi koje gramatičari zaobilaze, iako su neobično lijepe i mogu mnogo pridonijeti daljem razvoju našeg jezika.

O VOKATIVU PREZIMENA MUŠKOGA RODA NA -A

Mate Hraste

U svim gramatikama hrvatskosrpskoga jezika počevši od Maretićeve pa preko Beličeve, Divkovićeve i Musulinove do Stevanovićeve i Brabec-Hraste-Živkovićeve pisalo se dosta o deklinaciji imenica, općih i vlastitih, kao i o ličnim imenima, ali se o deklinaciji prezimena ili nije ništa pisalo ili vrlo oskudno.

Poznato je da se danas prezimena koja nose žene uopće ne sklanjaju.

Prije su se i ona sklanjala i tvorila na poseban način za udate žene, a na drugi za neudate. To je bilo u vrijeme kad je žena bila podređena mužu, kad je ovisila o njemu, jer žena nije bila kao samostalan čovjek u javnoj službi. Danas je ona u svemu izjednačena s muškarcem. Ona se osamostalila u svemu, pa i u odabiranju prezimena, jer može kad se uda ostaviti svoje prezime, uzeti muževljevo i dva prezimena: muževljevo i svoje. Još se samo u nekim narodnim govorima na stariji način tvore i dekliniraju ženska prezimena, npr. Miličićka Ivanka ili Miličića Ivanka (udata), a Miličićeva Ivanka (neudata). Ipak se još danas sklanjaju ženska prezimena na -a: Matovina,

¹ Isp. M. Hraste, O ženskim prezimenima, Jezik II, 5, Zagreb 1954, str. 136—139.

Pavlina, Iternička, Ivelja, Torbarina, Balijska, Večerina. Njihov genitiv uz ime koje se uvijek sklanja bit će: Matovine Ivanke, Iterničke Vlaste, Pavline Mare, Torbarine Ljubice, Ivelje Smilje, Balijske Dušanke, Večerine Ruže; dat. Matovini Ivanki, Iternički Vlasti itd. prema genitivu prezimena drukčije tvorbe: Vukušić Ivanke, Miličić Ljubice, Timotijević Ruže, Knopfmacher Emilije i u dativu: Vukušić Ivanki, Miličić Ljubici itd. Vokativ jednine prezimena na *-a* koja nose žene jednak je nominativu: Matovina, Iternička, Pavlina. Neka ženska imena u vokativu imaju oblik nominativa kao: Dušanka, Ivanka, Vlasta, ali: Mâro, Milice, Ljúbice, Smíljo, Rûžo! Međutim, kad su ta imena uz prezimě koje se u drugim padežima sklanja, i ona će kao i prezime u vokativu imati oblik nominativa, pa ćemo ih zvati: Matovina Mara, Karaga Milica, Ivelja Smilja, Pavlina Ljubica, Večerina Ruža.

Prezimana muškoga roda u pravilu se u književnom jeziku sklanjaju sva, domaća i strana, ako je to ikako moguće, npr. Pranjic Ivan — Pranjica Ivana — Pranjicu Ivanu — Pranjica Ivana — Pranjicu Ivane — Pranjicu Ivanu — Pranjicem Ivanom; Maixner Petar — Maixnera Petra, vok. Maixneru Petre; Schwalbe Marin — Schwalbea Marina, vok. Schwalbe Marine. Kad nastaju kakve teškoće, vokativ je i u njih jednak nominativu: Gospodine Vigny, družo Hašek i sl.

U posebnu kategoriju spadaju prezimana na *-a* za muške osobe. Takva prezimana, kao i sva druga, nose u obitelji muške i ženske osobe. Njih ima domaćih i stranih. Domaća su npr.: Guteša, Škarica, Cetina, Desnica, Livada, Komadina, Grba, Pletikosa, Ličina, Bubica, Mušica, Mužina, Mečava, Ostoja, Rukavina, Smokvina, Travica, Lozica, Iljadica, Pečina, Pečarina. Strana su npr.: Blaha, Riha, Svoboda, Marčelja, Rika, Hudoba. Domaća prezimana ovoga tipa možemo prema njihovoj tvorbi i značenju podijeliti u više skupova. Jedna su obična, dobivena po nekom vlastitom imenu: Cetina, ili običnije po nekom apelativu: Desnica, Livada, Grba, Ličina, Mečava, Vodopija. Klima, ili su deminutivi nekog apelativa: Bubica, Mušica, Travica, Lozica, Iljadica, Škarica, ili augmentativi nekog apelativa: Pečarina, Rukavina, Torbarina, Komadina, Smokvina, Turina, Guberina. Sve te imenice kao apelativi, deminutivi i augmentativi imaju poseban oblik za vokativ kao i sve ostale takve imenice: desnice, livado, grbo, ličino, mečavo, vodopijo, klimo: bubice, mušice, travice, lozice, iljadice; rukavino, komadino, smokvino, turino, a osobito one koje su nastale od imena osoba: pečarino, torbarino. Kad te imenice postanu prezimana, one danas zadržavaju i u vokativu oblik nominativa. Do toga je, svakako, moralo doći najprije kad su ta prezimana pripadala ženama i kad su se nalazila uz ženska imena koja imaju u nominativu i vokativu isti oblik. Kasnije je to zahvatilo i prezimana za muške osobe, jer je tendencija u našem jeziku da i ostala prezimana za muška lica kad ih zovemo imaju i u vokativu isti oblik kao u nominativu: Vukušić (Petar), Marčelić (Ivan), Škarić (Milan) mjesto: Vukušiću (Petre), Marčeliću (Ivane), Škariću

(Milane), kako čitamo u narodnim pjesmama »Oj boga ti, Višnjicu Jovane!« ili: »A prokleti Vuče Brankoviću«. Vjerojatno bi danas običnije bilo da upotrijebimo poseban oblik vokativa u prezimenu kad se ime nalazi ispred prezimena, npr. Petre Vukušiću, Ivane Pavloviću, Jovane Josiću. To je češći slučaj i u narodnoj pjesmi.

U narodnim govorima nekih krajeva već je izvršena zamjena vokativnog oblika nominativnim osobito u kajkavskim govorima. To ulazi u naš jezik u sjevernim krajevima pod utjecajem njemačkog jezika, a u zapadnim pod utjecajem talijanskog jezika. U tim jezicima nema posebnog oblika za vokativ ni za opće imenice. Takvo je stanje danas u slovenskom narodnom i književnom jeziku, pa se vokativ i u gramatikama slovenskoga jezika jedva spominje. Oblika za vokativ nema ni u makedonskom i bugarskom jeziku, ali je u tim jezicima ta pojava druge vrste, jer su se padežni oblici uopće izgubili za sve padeže, osim za nominativ i akuzativ. Za izražavanje značenja ostalih padeža služe se oblikom za akuzativ s pomoću prijedloga. Ta crta zahvatila je dobrim dijelom i srbijanske govore, a osobito u jugoistočnom dijelu, tzv. prizrensko-timočkom, a pomalo to prodire i na sjever. Oblika za vokativ nema danas ni ruski jezik. Gubitak posebnog oblika za vokativ i gubitak oblika za druge padeže novija je osobina u spomenutim slavenskim jezicima jer su svi Slaveni u starije vrijeme, u vrijeme Ćirila i Metoda i dugi niz stoljeća kasnije, imali za svaki padež poseban oblik, ali je s vremenom došlo do osiromašenja tih oblika. Nastavak toga osiromašenja je svakako i izjednačivanje oblika za vokativ s oblikom za nominativ, najprije u nekim narodnim govorima i u saobraćajnom jeziku, a danas sve više i u književnom jeziku, u prezimenima najprije za ženske osobe, a zatim sve više i za muške.

NARODNI NAZIVI MJESECI U BOSNI I HERCEGOVINI

Alija Nametak

U našem narodu su već dosta davno zabilježena narodna imena mjeseci: siječanj, veljača (velja noć), ožujak (lažak), travanj, svibanj, lipanj, srpanj, kolovoz, rujanj, listopad (listopan), studeni i prosinac. Ova imena mjeseci ili neka od njih jamačno su donesena iz pradomovine, ali su u starijim listinama i knjigama poznatiji latinski nazivi. Jedini izuzetak nalazi se u jednoj ispravi pisanoj u Jajcu, gdje stoji: mjeseca travna 1412.¹

Karakteristično je da je upravo Bošnjak, fra Matija Divković, prvi štampao sve narodne nazive mjeseci koji se danas smatraju specifično hrvatskim, u svome djelu »Nauk krstjanski«, u Mlecima 1611. Ti nazivi glase

¹ Pucić: Srpski spomenici, I, 176.